

Position Paper Rondetafelgesprek China – 19 Oktober 2022

Amnesty International Nederland

In deze position paper beschrijft Amnesty International Nederland hoe de Nederlandse regering mensenrechtenontwikkelingen wat betreft China onderkent, maar zich nog te weinig beraadt over nieuwe manieren om de impact van het huidige Nederlandse mensenrechtenbeleid tegenover China te vergroten. Amnesty International Nederland geeft aan dat een meer geïntegreerd beleid op Chinese handel en mensenrechten een concreet voorbeeld vormt van hoe er stappen vooruit kunnen worden gezet. Dit onder meer via het mainstreamen van mensenrechten; ambitieuze IMVO-wetgeving; alsook een krachtig IMVO-beleid met bijzondere focus op de hightech sector.

Op 15 mei 2019 publiceerde de Nederlandse regering de beleidsnotitie “**Nederland-China: een nieuwe balans**” (hierna: de Chinanotitie) die de huidige Nederland-China strategie bepaalt. Deze beleidsnotitie beschrijft een aantal ontwikkelingen die tijdens de voorbije drie jaren fors zijn toegenomen in intensiteit.

De Chinanotitie geeft aan dat **de mensenrechtensituatie in China verslechtert** – deze evolutie vindt nog steeds plaats, op een veelvoud van fronten.¹ Mensenrechtenverdedigers, waaronder advocaten en activisten, worden steeds meer onderworpen aan toezicht, pesterijen, intimidatie, detentie en gevangenisstraf. Gezichtsherkenning, real-name registratiesystemen en big data worden ingezet om mensen onder willekeurige massale surveillance en controle te houden. Oeigoeren, Kazachen en andere overwegend islamitische etnische groepen in Xinjiang zijn het slachtoffer van misdrijven tegen de menselijkheid. De rechten op vrijheid van meningsuiting, vreedzame vergadering en vereniging in Hongkong staan onder ongekende druk. En China blijft ook onverminderd andere mensenrechtenschendingen begaan waaronder het veelvuldig inzetten van de doodstraf, de onderdrukking van de Tibetanen, de vervolging van falungong-aanhangers en christenen, en de mishandeling en marteling van gevangenen.

De Chinanotitie wijst ook op **de groeiende impact van China op mensenrechten wereldwijd**, een evolutie die zich nu steeds duidelijker aftekent. Amnesty International en andere mensenrechtenorganisaties hebben gedocumenteerd hoe China leden van de Oeigoerse, Tibetaanse en andere diaspora-gemeenschappen over de hele wereld lastigvalt en intimideert, vaak met het directe doel hen het zwijgen op te leggen en hun mensenrechtenactiviteiten te onderdrukken. Er zijn berichten van Chinese technologiebedrijven die buiten China actief zijn en alsnog inhoud blokkeren en censureren die volgens binnenlandse censuurnormen als ‘politiek gevoelig’ wordt beschouwd. China onderneemt een divers gamma aan globale media-activiteiten om ernstige mensenrechtenschendingen te verdoezelen of op zijn minst twijfel hierover te zaaien. En bovenop deze en andere inspanningen die mensenrechten wereldwijd raken, zet China steeds actiever in op het ondermijnen van het bestaande internationale mensenrechtensysteem.²

In brieven en antwoorden aan de Tweede Kamer die volgden op de Chinanotitie **onderkent de regering deze versnelde opstapeling van negatieve ontwikkelingen**. Zo ook in de juni 2021 brief van de Minister van Buitenlandse Zaken, die aangeeft dat de balans in de Chinanotitie – ‘samenwerken waar het kan, beschermen waar het moet’ – aan het verschuiven is. De brief stelt dat de mensenrechtensituatie in China om steeds meer aandacht vraagt, en dat er in Nederland meer nadruk komt op het beschermen van ‘onze waarden en belangen’ tegenover China.

Helaas kijkt de regering te weinig naar wat er nog meer kan en moet gebeuren om de mensenrechtenaspecten van de omwentelingen het hoofd te bieden. Vragen naar de effectiviteit van het huidige mensenrechteninstrumentarium in de relatie met China worden steevast beantwoord met een opsomming van wat de regering reeds onderneemt. Dit terwijl de regering zelf heeft aangegeven dat het wegvallen van bestaande instrumenten zoals de bilaterale mensenrechten-dialoog met China, een vrijblijvend gesprek dat sowieso dringend toe was aan een effectiviteitstoets, het kabinet noopt tot het gebruik van andere instrumenten om naleving van de universele mensenrechten in China te bevorderen.

Het is cruciaal dat de regering zich beraadt over nieuwe manieren om de impact van het huidige Nederlandse mensenrechtenbeleid tegenover China te vergroten en hierbij het maatschappelijke middenveld – in Nederland en zo mogelijk ook daarbuiten – betreft.

---

¹ [Amnesty International Jaarboek 2021/2022 – China](#)

² Deze en andere aspecten van China’s impact op mensenrechten wereldwijd worden door verschillende experts beschreven in de essaybundel [Shifting Power and Human Rights Diplomacy - China](#)

Het nadenken over een mensenrechteninstrumentarium dat het bestaande aanvult en verstevigt houdt niet alleen in dat er beter naar China moet worden gekeken. Het houdt ook in dat Nederland helder het eigen mensenrechten-DNA voor ogen blijft houden, beseft hoe belangrijk internationaal recht en mensenrechtenbescherming zijn voor Nederland, en dit ook consequent en consistent vooropstelt in binnen- en buitenlandse ontwikkelingen. Het (her)waarderen en prioriteren van mensenrechten is cruciaal in het huidige tijdsgewricht. In het document “Mensenrechten: kernbelang in een geopolitiek krachtenveld” formuleert de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) dit als volgt: “De erkenning en bescherming van mensenrechten zijn niet enkel een belangrijk, maar ook welbegrepen eigenbelang: zij zijn de cruciale schakel tussen rechtstaat en democratie en internationale veiligheid.” (p. 7)

Een meer **geïntegreerd beleid op Chinese handel en mensenrechten** vormt een concreet voorbeeld van hoe er stappen vooruit kunnen worden gezet. In bovengenoemd advies stelt de AIV terecht dat het Nederlandse mensenrechtenbeleid zich reeds te lang kenmerkt door het dilemma van de dominee en de koopman: “Het is een praktijk waarbij Nederland oprechte zorgen uit en uiteenlopende mensenrechtenprogramma’s en mensenrechtenorganisaties steunt, maar tegelijk vindt dat de directe economische belangen daar niet te veel door mogen worden geschaad.” (p. 35) Het is hoog tijd om deze en andere kunstmatige tegenstellingen achterwege te laten, en volop te beseffen dat de verschillende elementen elkaar versterken.

Mensenrechten moeten meer dan ooit opgenomen worden bij alle besprekingen met China. Zeker nu de bilaterale mensenrechtendialoog werd opgeschort, is het belangrijk voor de regering om de mensenrechten te bespreken bij commerciële (en andere) contacten met China, en deze daarbij ook centraal te stellen. Dit niet enkel vanuit morele of ethische overweging, maar ook omdat mensenrechtenbevordering bijdraagt tot stabiele economische ontwikkeling.

Ook op het vlak van Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) kunnen belangrijke stappen worden gezet. Dit is een China-overschrijdend beleidsterrein dat van enorm belang is in de Nederland-China relatie. De regering stelt steevast dat zij verwacht van alle Nederlandse bedrijven die internationaal ondernemen dat zij de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO-richtlijnen) en de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* (UNGPs) naleven. Telkens met de precisering dat het de verantwoordelijkheid van de bedrijven is om hun eigen *human rights due diligence* uit te voeren. De grote zorgen over de mensenrechtensituatie in Xinjiang, inclusief mogelijke dwangarbeid, zijn een reden geweest voor het kabinet om extra in te zetten op IMVO- begeleiding en ondersteuning. Er kan echter nog veel meer worden gedaan.

Eerst en vooral is het zaak dat het kabinet werk maakt van **verplichtende IMVO-wetgeving**, en zich hierbij niet enkel laat leiden door het huidige zwakke Europese wetsvoorstel. De centrale overweging moet zijn hoe het kabinet voor IMVO-wetgeving kan zorgen die daadwerkelijk leidt tot gedragsverandering bij bedrijven, positieve impact heeft op mens en milieu en zo uiteindelijk ook zorgt voor algehele welvaart. Van essentieel belang hierbij is genoegdoening voor slachtoffers: toegang tot het recht moet verbeterd worden. Daarnaast moet de wet in lijn zijn met de OESO-richtlijnen en UNGPs, waaronder het gegeven dat *alle* bedrijven, inclusief MKB, een *due diligence* verplichting hebben. Ook **moet de Nederlandse overheid zelf het goede voorbeeld geven** en ervoor zorgen dat ze *human rights due diligence* effectief toepast in haar inkoopbeleid.

Verder is er vanuit het kabinet binnen de bestaande kaders van IMVO-ondersteuning en -aanmoediging nog te weinig aandacht voor bepaalde aspecten van *human rights due diligence*, en met name wat betreft de **hightech sector**. Volgens de UNGPs (paragrafen 13 en 17) kunnen technologiebedrijven rechtstreeks in verband worden gebracht met schade door mensenrechtenschendingen door het gebruik van hun producten, diensten of oplossingen, zelfs als die schade is veroorzaakt door de acties van een derde partij. Dit omvat ook situaties waarin het eindgebruik plaatsvindt buiten de eerstelijns klant- en gebruikersrelatie van een bedrijf, bijvoorbeeld als het onderdeel of de input een kritieke factor is in de technologie die wordt gebruikt om schade te veroorzaken.³ Momenteel is er hoegenaamd geen focus binnen de bestaande (China-gerelateerde) IMVO overheidsinstrumenten op de *human rights due diligence* die hightechbedrijven dienen te ondernemen in hun zogenaamde *downstream*. Binnen het kader van de technologische samenwerking met China is dit een cruciaal verbeterpunt. Zo dringt ook het recente VN-rapport over mensenrechtenschendingen in Xinjiang aan op een versterkte beoordeling van mensenrechtenrisico's door bedrijven die betrokken zijn bij de surveillance- en veiligheidssector.⁴

³ OHCHR (B-Tech): [Taking Action to Address Human Rights Risks Related to End-Use](#)

⁴ [OHCHR Assessment of human rights concerns in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region, People’s Republic of China](#), p. 45